

TÄÄ ON IHAN OIKEE SOITIN!

Soitinrakennusprojektin suunnittelu ja toteutus esikoululaisten ryhmässä

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Musiikin Laitos
Musiikkipedagogi
Varhaisiän musiikkikasvatus
Opinnäytetyö
Syksy 2008
Tarja Hannuksela

Lahden ammattikorkeakoulu
Musiikin koulutusohjelma

HANNUKSELA, TARJA

Tää on ihan oikee soitin!
Soitinrakennusprojektin suunnittelu ja toteutus esikoululaisten ryhmässä

Varhaisiän musiikkikasvatuksen opinnäytetyö, 35 sivua

Syksy 2008

TIIVISTELMÄ

Tämä opinnäytetyö käsittelee esikoululaisten soitinrakennusprojektia. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, voiko kuusivuotiaiden kanssa rakentaa soittimia. Työ pyrkii myös vastaamaan kysymyksiin, millaista soitinrakennus on lasten kanssa: mitä tulisi huomioida suunnittelussa ja toteutuksessa sekä mitä mahdollisia yllättäviä seikkoja tulee vastaan.

Soitinrakennusprojektin toteutus tapahtui Keijupuiston päiväkodissa kesällä 2007 ja siihen osallistuivat päiväkodin esikoululaiset. Suunnittelin ja toteutin itse kaikki tuokiot sekä ideoin rakennettavat soittimet, koska niihin ei ollut olemassa valmiita rakennusohjeita. Dokumentoin projektia kuvaamalla soittimien rakennustyövaiheet, jotka liitin kokoamaani vihkoon, joka sisältää valmistamiemme soitinten rakennusohjeet.

Projektin perusteella voidaan todeta, että kuusivuotiaalla on hyvät valmiudet soitinrakennukseen. Soitinrakennus motivoi lapsia, ja se antaa heille myönteisiä kokemuksia sekä luovasta toiminnasta että lapsen omista kyvyistä. Ilmeni myös, että suunnittelussa täytyy huomioida lasten motoriset taidot ja työvälineiden käyttötavat sekä eri työvaiheiden jaksottaminen.

Opinnäytetyön alussa käsitellään kuusivuotiaan valmiuksia ja esiopetusta taidekasvatuksen lähtökohdasta sekä lasten luovuutta ja luovaa toimintaa. Lisäksi työssä tarkastellaan soitinrakennuksen historiaa aina nykypäiviin saakka. Viidennessä luvussa käsitellään soitinrakennuspajaa, jota työn lopussa pohditaan vielä käsiteltyjen teemojen ja omien kokemusten kautta.

Avainsanat: kuusivuotias, luovuus, soitinrakennus

Lahti University of Applied Sciences
Faculty of Music

HANNUKSELA, TARJA

This is a real instrument!
Planning and implementation of an
instrument building project in a group of
infants

Bachelor's thesis of pre-school music education, 35 pages

Fall 2008

ABSTRACT

This thesis concentrates on an instrument building project for infants. The object of the thesis is to define the possibilities to build instruments with six-year old children. It pursues to find what instrument building with children is and what should be considered in planning and implementation and are there any surprising factors that may occur during the project.

The project was implemented in the Keijupuisto day-care centre in the spring of 2007 and the project were participated by the infants of the centre. I planned and implemented all the events in by myself and I also planned all the instruments because there were no building instructions available. I documented all the building stages during the project and I created a book from these instructions.

Based on the experiences from the project it can be stated that a six-year old child has a good readiness to build an instrument. Building motivates children and provides them positive experiences about innovative activity and their own skills. It can also be noted that one should pay attention to the motor skills of children and their ways to use different kinds of tools.

In the beginning, the thesis will discuss the readiness and preschool education from the art education point of view as well as child creativity. In addition, the history of the instrument building will be examined. The fifth chapter discusses instrument building workshops and this discussion is based on my own experiences and themes that are already talked about in the thesis.

Key words: six-years old, creativity, instrument building.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	KUUSIVUOTIAAN MAAILMA JA ESIOPETUS	3
2.1	Mitä kuusivuotias osaa	3
2.2	Kuusivuotias esiopetuksessa	4
2.3	Taidekasvatuksen tavoitteita esi- ja alkuopetuksessa	5
3	LAPSI LUOVUUDEN LÄHTEELLÄ	8
3.1	Luovuuden määrittelyä	8
3.2	Luova toiminta lasten kannalta	9
3.3	Käden taidot	10
3.4	Lapsi taiteilijana	11
4	SOITINRAKENNUS	13
4.1	Mistä soittimet tulevat	13
4.2	Soittimien tulo Suomeen	14
4.3	Suomen soitinrakennus nykypäivänä	17
5	SOITINRAKENNUSPAJA PÄIVÄKODISSA	19
5.1	Soitinpajan suunnittelu	19
5.2	Soitinpajan toteutus	19
5.3	Soittimien rakentaminen	21
5.3.1	Sadekeppi	21
5.3.2	Rytmikapulat	24
5.3.3	Rytmimuna	26
5.4	Soittimien rakennusohjeet	27
6	POHDINTA	28
6.1	Mitä opin projektista	28
6.2	Oppijoina kuusivuotiaat	29
6.3	Mietteitä luovan toiminnan soitinpajasta	30
6.4	Oma soitinmeni	31
6.5	Lopuksi	32
	LÄHTEET	34

1 JOHDANTO

Lapsi syntyy maailmaan valmiina käyttämään kaikkia aistejaan, maailmasta ja ihmisistä aidosti kiinnostuneena. Hänen maailmassaan mahdollisuuksien rajat ovat vielä piirtämättä. Kasvun edellytykset ovat siis lapsessa itsessään, aikuiset luovat vain sen kulttuuriympäristön, jossa kasvu esteettä voi tapahtua. (Hakkola, Laitinen & Ovaska-Airasmaa 1991, 8.)

Pidin Keijupuiston päiväkodin esikoululaisille muskaria lukuvuoden 2006-2007. Eräällä tunnilla minulla oli valmistamani sadeputki mukana. Kun lapset saivat tietää, että olin valmistanut sen itse, heillä heräsi suuri mielenkiinto soitinta kohtaan: ”Ai miten sä oot tuon tehnyt? Mistä sä oot sen tehnyt? Mitä tuolla sisällä on?” Kysymystulvan keskellä heräsi itselleni kiinnostus rakentaa yhdessä lasten kanssa ”oikeita” soittimia.

Soitinrakennusprojekti lasten kanssa mahdollistui, kun tein työharjoittelua samassa päiväkodissa ja ryhmässä kesällä 2007. Toivoin projektin samalla tukevan muskari-laisteni alkanutta aktiivisuutta musisointia kohtaan: lapsille jäisi omat soittimet muistoksi musiikkirikkaasta esikouluvuodestaan.

Soitinrakennusprojekti lasten kanssa oli minulle uusi kokemus. Käsityötaitoisena ihmisenä minua kiinnosti se, voiko kuusivuotiaiden kanssa rakentaa soittimia ja millaista soitinrakennus heidän kanssaan on. Mitä asioita pitää ottaa huomioon, mitä yllättäviä seikkoja voi tulla vastaan? Kun lapset olivat niin innoissaan minun valmistamastani sadeputkesta, mitä itse tehty soitin lapselle itselleen merkitsee?

Halusin nostaa projektissa esille sen, että jokaisessa soittimessa saisi näkyä lapsen oma kädenjälki ja luovuus. Vaikka rakensimme soittimet ”ohjeiden mukaan”, halusin että viimeinen ”sivallus” on lopulta lapselta itseltä lähtöisin. Toivoin, että jokainen lapsi uskaltaa tehdä jokaisesta soittimesta juuri omannäköisen, niillä materiaaleilla mitkä olivat käytössämme.

Toivon, että tämä opinnäytetyö innostaisi kokeilemaan soitinrakennusta yksin tai yhdessä lasten kanssa. Jokainen luova projekti antaa paljon elämyksiä. Soitinrakennuskin tuo varmasti onnistumisen riemua niin lapselle kuin aikuiselle. Lisäksi oman soittimen rakentaminen voi avata uusia ulottuvuuksia musiikin maailmaan.

2 KUUSIVUOTIAAN MAAILMA JA ESIOPETUS

Tutkimukseeni osallistuneet lapset olivat iältään noin kuusivuotiaita. Tässä luvussa hahmottelen kuusivuotiaan lähtökohtia osallistua soitinpajatyöskentelyyn ja pohdin taidekasvatusta esi- ja alkuopetukseen osallistuvan kannalta.

2.1 Mitä kuusivuotias osaa

Kuusivuotias elää voimakasta fyysisen ja psyykkisen kasvun aikaa. Lapsi kasvaa pituutta, ja se tuo mukanaan kömpelyyttä ja tasapainottomuutta. Hän ei välttämättä pysty tekemään kaikkea sitä, mitä ennen osasi, sillä hän ei välttämättä hallitse liikkeitään, ja se saattaa ilmetä lapsessa levottomuutena ja oikullisuutena. Kahrin (2003, 35) mukaan liikkuminen kuitenkin kiehtoo kuusivuotiasta ja se on lapsen kehityksen kannalta erityisen tärkeää, sillä sitä kautta lapsi harjaannuttaa liikkeitensä hallintaa ja saa tuntumaa muuttuvaan kehoonsa.

Kuusivuotias käyttää yleensä jo hyvää kieltä ja puhuu hyvin. Kirjaimet kiinnostavat, ja lapsi saattaa jo osata tai oppia lukemaan. Hän myös kertoo itse mielellään omia satuja ja tarinoita. Kuusivuotias haluaa tietää erilaisista asioista. Hän on kiinnostunut ympäröivästä maailmasta ja sen ilmiöistä. Lapsi pohtii ja keskustelee mielellään vanhempien kanssa myös moraalisisista ja eettisistä kysymyksistä. Näin lapsen käsitteellinen ajattelukyky kehittyy. (Kahri 2003, 35, 37.)

Kuusivuotiaana kavereiden merkitys korostuu. Kuusivuotias on usein riippuvainen kavereiden mielipiteistä. Hän vertailee itseään muihin ikäisiinsä ja haluaa olla muiden tyylinen käyttämällä esimerkiksi samantyyllisiä vaatteita tai leikkimällä samantyyppisillä leluilla. Itsetehostuksen tarve on voimakas. Lapset kilpailevat keskenään paremmuudesta mitä erilaisimmissa asioissa. (Kahri 2003, 37.)

Kuusivuotiaana mielikuvitusleikit ja roolileikit ovat suosittuja. Leikit kertovat lapsesta itsestään enemmän kuin tämä itse. Lapsi nauttii, kun löytää oman ilmaisutansa - kuvallisen, kirjallisen ja/ tai musiikillisen. (Hongisto-Åberg, Lindeberg-Piironen & Mäkinen 2001, 50.) Musisoiminen on useimmista lapsista hauskaa ja myös kaikenlainen askartelu on kiinnostavaa. Pienet nikkarointi- ja ompelutehtävät, joissa tarvitaan jo vähän taitoa, ovat mieluisia ja sopivan haasteellisia. (Kahri 2003, 39.)

Kuusivuotiaan mielialat vaihtelevat voimakkaasti ja tunne-elämä on epävakaa. Kuusivuotias väsy helposti ja hän saattaa suuttua pienistäkin syistä. Kiukutteleva ja mariseva kuusivuotias on kuitenkin vielä lapsi, joka tarvitsee syliä ja läheisyyttä. (Kahri 2003, 38.)

2.2 Kuusivuotias esiopetuksessa

Suomalainen kuusivuotias lapsi elää leikin ja opin maailmassa. Suurin osa kuusivuotiaista käy esikoulun, jonka tavoitteena on parantaa lapsen oppimisen edellytyksiä sekä edesauttaa lapsen siirtymistä varhaiskasvatuksesta alkuopetukseen. Brotheruksen, Helimäen ja Hytösen mukaan esikoulun sijaan nykyään käytetään sanaa esiopetus, että toiminnan sisällöllinen puoli korostuu järjestelmällisen sijasta. Opetusta ei silloin nähdä vain kouluun valmentavana toimintana, vaan osana elinikäistä kasvamista ja oppimista. (Brotherus, Helimäki & Hytönen 1994, 38-39.)

Esiopetuksessa kävijää kutsutaan yleisesti esikoululaiseksi. Esikoululainen on luonnostaan utelias ja oppimishaluinen. Hän kyselee, tutkii, liikkuu, toimii ja leikkii. Opetushallituksen esiopetusta koskevissa ohjeissa (1994) viitataan siihen, että oppimisen ja kehittymisen lähde on sama: kehittyessään lapsi oppii ja oppiessaan kehittyy. Omat kokemukset ja kokeilut opettavat lasta. Oppimaan oppiminen edellyttää, että lapsella on vapaus tutkia ja yrittää, erehtyäkin.

Lapset tarvitsevat opetuksessa toiminnallisuutta ja kokemuksellisuutta. Esikoulukäiset nauttivat erilaisista elämyksistä. Ne myös vaikuttavat huomattavasti oppi-

misprosessiin lisäten motivaatiota ja aktiivisuutta sekä tiedon varastoitumista muistiin (Lummelahti 2001, 39).

Lapsen oma kulttuurinen tausta, lähtökohta, kehitysvaihe, edellytys ja tarve ovat merkittävät tekijät opetuksessa ja oppimisessa. Esiopetuksessa halutaan huomioida lapsen yksilöllisyys niin, että jokaiselle lapselle turvataan kasvu ja oppiminen omien edellytysten mukaan. (Lummelahti 2001, 37.) Opetushallituksen määrittämässä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2000) tiivistetään seuraavasti:

Tärkeää on vahvistaa lapsen tervettä itsetuntoa myönteisten oppimiskokemusten avulla sekä tarjota mahdollisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa. Lapsen kokemusmaailmaa rikastutetaan ja häntä autetaan suuntautumaan uusiin kiinnostuksen kohteisiin. Esiopetuksessa on huomioitava myös sukupuolten erityistarpeet. Esiopetuksessa lapsille taataan tasavertaiset mahdollisuudet oppimiseen ja koulun aloittamiseen. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2000, 7)

2.3 Taidekasvatuksen tavoitteita esi- ja alkuopetuksessa

Ihmisillä on synnynnäinen tarve luoda, tutkia, keksiä ja oppia. Hakkolan, Laitisen ja Ovaska-Airasmaan mukaan pieni lapsi on jo syntyessään valmis käyttämään kaikkia aistejaan – mahdollisuuksien rajat ovat vielä avoinna. Aikuiset luovat lapselle sen kulttuuriympäristön, jossa kasvu voi esteettä tapahtua, mutta kasvun edellytykset ovat lapsessa itsessään. (Hakkola, Laitinen & Ovaska-Airasmaa 1991, 8.)

Lahden kaupungin esi- ja alkuopetuksen opetussuunnitelma (Ensi-OPS 2002, 37) määrittää taidekasvatuksen seuraavasti: *Taidekasvatus on kasvatusta taiteen avulla ja sen perimmäinen tavoite on aina inhimillinen kasvu. Taiteeseen tutustuminen ja taiteellinen toiminta auttavat tiedostamaan, hyväksymään ja hallitsemaan tunteita. Kun havaintoihin liittyy voimakkaita elämyksiä (esteettisiä-aistillisia-*

kokemuksellisia), kasvaa ilmaisuuden tarve; tarve antaa symbolinen ilmaus omille kokemuksille.

Lasten taidekasvatuksessa erottuu kaksi pääsuuntausta: ensiksi erityisesti lapsille tehty taide ja toiseksi lasten itsensä esittämä, luoma tai tekemä taide. Lapsille tehty taide voi olla esimerkiksi nukketeatteri, lasten musiikki tai lastennäytelmät, lasten taide voi olla esimerkiksi lastenlaulut, laululeikit tai soittokappaleet. (Puurula 2001, 171.)

Puurulan (2001, 171) mukaan näiden kahden pääsuuntauksen välissä kulkevat peruskokemukset, eli arkipäivien tapahtumien lomassa tapahtuvat elämykselliset tilanteet. Peruskokemuksissa lapsi on yksin ja elää tilannetta kaikkien aistien kautta, erittelemättä tapahtumaa. Lapsi vain on ja nauttii tilanteesta, eikä siis mieti, osaako laulaa, osaako tanssia... Toisaalta peruskokemus ei ole aina iloa tuottava, kun koko tunteiden kirjo on käytössä. (Puurula 2001, 171.)

Taidekasvatus on lapsen kannalta aktiivisinta lapsen itsensä tekemänä lasten taiteena ja taas kun lapsi on pelkkänä vastaanottajana, se on vähiten aktiivista. Molempia osapuolia kuitenkin tarvitaan, ja peruskokemus voi syntyä kummassakin muodossa. (Puurula 2001, 172.) *Peruskokemukset ovat moniaistisia, pääasiassa lapsuudessa saatuja kokemuksia, joiden varaan rakentuu myöhemmät taidemieltymykset ja -valinnat, hänen kulttuuriset arvostuksensa, jopa inhonsa.* (Puurula 2001, 174)

Taidekasvatusta tarvitaan ymmärtääksemme omaa kulttuuriamme kokonaisuutena. Sen tavoitteena on antaa välineitä itsensä ilmaisuun ja kokemusten vastaanottamiseen. (Hakkola ym. 1991, 8.) Pienten lasten taidekasvatuksen perustana onkin se, että jokaisella lapsella on oikeus taiteellisiin elämyksiin; tarkoituksena eivät siis ole elämänuraa tai ammatinvalintaa suuntaavat tavoitteet. (Karppinen, Puurula & Ruokonen 2001, 6.)

Taidekasvatuksen yksi tärkeimmistä tehtävistä on antaa valmiuksia elämään. Elämän muutoksista selviytyäkseen jokainen tarvitsee mielikuvitusta, joustavuutta ja empatia-innovaatiokykyä. Näiden kykyjen vahvistaminen lapsessa on taidekasva-

tuksen tehtävänä. (Ensi-OPS 2002, 37.) Taidekasvatuksen voima nousee esille ennen kaikkea taiteen ja esteettisen kasvatuksen sisäisestä arvosta: siitä ilosta ja nautinnosta, jota taiteen tekeminen tai sen harjoittaminen lapselle antaa (Karppinen ym. 2001, 6).

3 LAPSI LUOVUUDEN LÄHTEELLÄ

3.1 Luovuuden määrittelyä

Luovuus jo sanana herättää monenlaisia tunteita. Luovuutta onkin vaikeaa määrittellä yksiselitteisesti. (Uusikylä 2002, 42.) Kun pidin taannoin koulun psykologian kurssilla esitelmän luovuudesta, pyysin tunnin alussa kuulijoita kirjoittamaan taululle omat ajatuksensa kysymyksiin: Mitä on luovuus? Kuka on luova? Luovuus määriteltiin seuraavasti: taito, lahja, ulospäin suuntautuneisuus, kekseliäisyys, hyvää ongelmanratkaisua, omasta päästä keksittyä toimintaa ja spontaaniutta.

Luovuus liitetään perinteisesti yksilöön; puhutaan luovasta persoonasta (Uusikylä, 1999, 13). Kuka on luova? Kysymys tuo usein ensimmäisenä mieleen jollakin tavalla erikoislaatuiset ihmiset sekä tietysti suuret, kuuluisat lahjakkuudet. Luovuuden korkein taso onkin lahjakkuus. (Uusikylä 2001, 14.) Esitelmäpidossani kysymys sai kuitenkin seuraavanlaisia määritelmiä: lapsi, mielikuvituksellinen, kekseliäs, jokainen joka haluaa, kaikki, innovatiivinen ihminen, jokainen omalla laillaan. Mielestäni kaikki vastaukset ovat oikein. Uusikylänkin (2001, 14) mukaan, jos luovuuteen annetaan lupa jo lapsena, eivätkä vanhemmat, opettajat tai muut tapa luovuutta, luovuus on mahdollista jokaiselle. Näin ollen luovuus on kaikkien ulottuvilla: jokainen voi toteuttaa itseään luovasti.

Parhaiten luovuus näkyy siinä, mitä ihminen saa aikaan. Luovuuden lähde voi olla sama, mutta luovuus liittyy aina johonkin erityisalaan. (Uusikylä 2002, 43.) Kuitenkin yksilön tietyt ominaisuudet helpottavat luovuuden esiin pääsyä, sillä se vaatii riippumattomuutta ja rohkeutta. Esimerkiksi pienen lapsen tai murrosikäisen nuoren ei ole helppoa tehdä asioita omalla tavallaan: epäonnistumisen, ja sen tuoman pilkan kestäminen voi olla ylivoimaista. On helpompaa sulautua massaan ja tehdä niin miten käsketään tai niin miten muut tekevät. (Uusikylä 2002, 46.)

3.2 Luova toiminta lapsen kannalta

Astrid Lindgrenin lastenkirjojen maailmankuulu henkilöhahmo Peppi Pitkätossu on mielestäni oiva esikuva rohkeasta ja omaperäisestä lapsesta. Peppi Pitkätossun tarina -kirjan lainaus kuvaa hyvin Pepin luonnetta.

– Miksikö kävelen takaperin? toisti Peppi. – Emmekö elä vapaassa maassa? Eikö täällä saa kävellä kuinka haluaa? Voin muuten mainita, että Egyptissä kaikki kävelevät näin, eikä se ole kenenkään mielestä ollenkaan kummallista.

(Peppi Pitkätossun tarina

Suom. Laila Järvinen)

Luovaa lasta määritellään erilaisin sanakääntein (mm. Uusikylä 2001, 16): voimakas, herkkä, järkevä, leikkisä, sosiaalinen, vetäytyvä... Mielestäni luovaa lasta, ja nimenomaan lapsen luovuutta on turhaa määritellä mitenkään. Minulle jokainen lapsi on luova. Perustelen käsitystäni sillä, että lapsi kokee asioita ja tilanteita ilman teoretietoja, spontaanisti kokeillen – jokainen kuitenkin omalla ainutlaatuisella tavallaan. Onneksi Uusikyläkin (2001, 17) jatkaa, että useimmat luovat lapset ovat päällisin puolin aivan tavallisia lapsia. Luovuus ei siis edellytä jatkuvaa esiintymishalua ja räiskyvyyttä. Myös ujo, hiljainen lapsi voi olla luova.

Yleensä kun puhun luovasta toiminnasta, käytän termiä ”luovailu”. Lapsi on luova luovailija, hän luovailee luonnostaan: leikkii, rakentelee, keksii tarinoita, keksii omia lauluja... – mitä vain! Lapsen luovuuden nostan kaikista korkeimmalle tasolle ja katson sen lähtökohdaksi myös aikuisen luovuuteen. Uskon siis, että jokaisessa ihmisessä piilee suuri luovuus, joka on jo lapsesta asti ollut jokaisessa meissä.

Onnistunut luova hetki eli luova prosessi, on se sitten kestoltaan minkä pituinen tahansa, edellyttää halua ja kykyä keskittyä sekä suunnata energia tiettyyn kohteeseen. Se vaatii aikaa ja ennen kaikkea kiireettömyyttä. (Uusikylä 2001, 16, 17.) Tämä on huomattavan tärkeää ennen kaikkea lasten kanssa työskennellessä.

Olellaista on myös se, että tehtävän vaikeus ja haastavuus ovat suhteessa yksilön taitoihin: tehtävissä täytyy olla sen verran haastetta, että tavoitteiden saavuttaminen edellyttää ponnistelua. (Uusikylä 1999, 67.) Kouluelämässä varsinkin nuoremmat oppilaat tarvitsevat kuitenkin työlleen rajoja, mutta niiden sisällä heidän tulee sallia liikkua vapaasti. Luova ympäristö ilman vähättelevää arvostelua antaa jokaisen toteuttaa itseään vapaasti. Jokamiehen luovuudessa ei tarvitsekaan kiinnittää huomiota luovan prosessin tuotoksen tasoon. Tärkeintä on, että luovuus antaa iloa ja sisältöä elämään. (Uusikylä 2002, 49-51.)

Jokaisella ihmisellä on mahdollisuus löytää luovat puolensa, jos kasvatus, opetus ja elämäkokemukset edistävät luovuuden kehitystä tai eivät aina-kaan estä sitä (Uusikylä 2002, 53).

3.3 Käden taidot

*Käsi maalaa, koukeroita luo
käsi puuta nikkaroi.
Kädet nauhaa solmivat,
kädet savea työstävät,
kädet neuloo, verkkoa kutoo
kädet kukkakimpun sitoo.
Kädet tervehtii ja syliin halaa.*

(Karppinen 2001)

Kädet ovat ajattelun ja teon välikappaleita: niillä voit koskettaa, helliä, tuntea, rakentaa, kirjoittaa, tervehtiä. Pieni lapsi tiedostaa ja kokee kehonsa kautta maailmaa, sekä tunnustelee kehollaan omia ääri rajojaan. Käsien tekemisen kautta - piirtäen, maalaten, naulaten, muovailen, rakentaen, ilmaisten - lapsi oppii ympäröivästä maailmasta, ja samalla myös itsestään. (Karppinen 2001, 106-107.)

Käytän tässä luvussa termiä ”käsityöllinen toiminta” kuvaamaan lasten käsitöitä. Käsityöllisessä toiminnassa ollaan kosketuksissa konkreettisen tekemisen, elävän luovuuden kanssa. Muun muassa esikoulussa käsityöllinen toiminta sisältää tutustumista erilaisiin käsityöllisiin materiaaleihin, välineisiin ja tekniikoihin. Karppisen

(2001, 112, 114) mukaan eri materiaaleilla työskentely ja esteettisyydestä keskusteleminen ohjaavat lasta luoviin ratkaisuihin. Se lisää esteettistä tietoisuutta, eli sitä mitä lapset näkevät, tuntevat ja tietävät ympärillä olevasta visuaalisesta maailmasta ja taidemaailmasta, sekä sitä miten vastaanottaa ympäristön informaatiota. Merkityksellistä on myös keskustelu eettisyydestä, ekologisuudesta ja kierrätyksestä. (Karppinen 2001, 112,114.)

Pihkala ja Vuorio korostavat teoksessaan Päivähoidon tekninen käsityö (1987, 11-12), että käsityöllisellä toiminnalla on välitön yhteys myös yksilön persoonallisuuden kehittymiseen, sillä käsityötaitojen kehittyminen liittyy yksilön tietoihin, taitoihin ja asenteisiin. Se vahvistaa yleisiä valmiuksia päivittäisten tehtävien suorittamiseen, sekä kehittää yleiskätevyyttä. Tarkoituksenmukaiseen työskentelyyn totuttaminen edellyttää kestävyyttä ja tunnollisuutta työnteossa, sekä myös kriittistä asennetta työhön. (Pihkala & Vuorio 1987, 11-12.)

Lasten käsityöllinen toiminta vaatii ohjaajalta/ aikuiselta hyvää tuntien suunnittelua ja organisointia. Aikuisen täytyy huomioida sekä lapsen kokonaiskehitys että motorinen kehitys: eri-ikäisille on omia vaatimuksia. Varsinkin pienten lasten kanssa on kätevinä työskennellä vain 2-4 lapsen kanssa kerrallaan, sillä pienet lapset tarvitsevat paljon apua ja kannustusta. (Sundsten 1989, 9.)

Kun ryhmä on pieni, myös tapaturmariski pienenee. Työturvallisuusvaatimukset täytyy ottaa aina huomioon, sillä osa välineistä vaatii turvallisuustekijöiden läpikäyntiä. Vaarallisia työkaluja ei ole, mutta on olemassa työkalujen vääriä käyttötapoja. Lapsen ikä, kehitysaste ja osaaminen määräävät sen, mitä työkaluja voi käyttää. (Sundsten 1989, 9-11.)

3.4 Lapsi taiteilijana

Nykypäivänä lasten piirustuksista, maalauksista ja muovailutöistä voidaan järjestää jopa näyttely. Lasten taiteen arvostus on suurta. Näin ei ole ollut kuitenkaan aina, sillä vuosisatoja sitten pelkkä ajatus, että lasten kuvat ovat taidetta, olisi ollut nau-

rettava. Lasten taide -käsite onkin vasta noin sadan vuoden ikäinen. Ensimmäisiä lapsuuden taiteen löytäjiä ja arvostajia oli itävaltalainen taiteilija ja taideopettaja Franz Cizek, joka on todennut: *Kun lapsuuden taiteen kukinta-aika on ohi, se ei enää koskaan palaa. Tämän jälkeen on joko aikuisten taidetta tai ei lainkaan spontaanisti luovaa kuvataiteellista toimintaa.* (Salminen 1988, 582.)

Ovatko lasten tekemät kuvat ja muut tuotokset ylipäänsä taidetta? Mikä on lapsen ja Taiteilijan välinen suhde? Salmisen (1994, 45) mukaan Taitelijalle kuvien tekeminen on ammatti. Se on työtä, joka säätelee ja orientoi koko hänen elämäänsä. Taiteilija on sidoksissa taiteen perinteeseen monin eri tavoin. Hän tietää, mitä ja miten muut ovat tehneet ennen häntä ja hänellä on käsitys taiteen normeista ja käytännöistä. Lapselle piirtäminen, maalaaminen ja muovailu ovat taas osa (lapsen) yleistä kehitystapahtumaa. (Salminen 1994, 45.)

Visuaalinen mielikuvitus on kuitenkin kaiken kuvallisen työskentelyn perustekijä niin lapsella kuin aikuisella. Se ei ole syntymälahjaa, vaan kyky, joka kehittyy oppimisen ja elämäkokemuksen myötä. Kypsän taiteilijan mielikuvitus toimii laadullisesti eri tasolla kuin lapsen. Mielikuvitus ei kuitenkaan itsessään johda luovaan lopputulokseen. Se antaa kyllä alkunäkemyksen ja mahdollisuuksia, mutta jotta taideteoksesta tulee merkittävä, tarvitaan muun muassa teknistä ammattitaitoa, kriittistä ajattelua ja keskittynyttä ponnistusta työhön. Tästä näkökentästä katsottuna lapsi on kaukana taiteilijasta, koska hänellä ei ole vielä tarvittavia taitoja. (Salminen 1994, 45.)

Salmisen (1988, 583-584) mukaan kuitenkin melkein jokaisen taiteellisen työn siemen on löydettävissä myös lasten töistä. Tekemisprosessi sisältää kummallakin leikinomaista kokeilua, visuaalista ja motorista ongelmanratkaisua, sekä sattuman hyväksikäyttöä. Vaikka lapsi ei tee kuvia luodakseen taideteoksia, varsinkin modernit taiteilijat ovat ihailleet ja tavoitelleet lapsen ainutkertaista ja toistumatonta hahmottamistapaa. Esimerkiksi Pablo Picasso on sanonut: *Jokainen lapsi on taiteilija. Pulma on siinä kuinka pysyä taiteilijana kun kasvaa aikuiseksi.*

4 SOITINRAKENNUS

4.1 Mistä soittimet tulevat

Välinettä, jolla pyritään tietoisesti tuottamaan organisoitua ääntä eli musiikkia, kutsutaan soittimeksi. Alkühämäristään asti ihmiskunta on löytänyt ja myös tietoisesti etsinyt tarvikkeita soivan äänen tuottamiseksi (Anttonen 2006, 5).

Nordström (1997, 26.) kuvailee tätä hauskaasti:

Ensimmäiset sävelet ympäröivät ihmistä arkipäivän askareissa.

Kun tuuli puhalsi ruohikossa ja taittuneesta ruo'osta tuli puhallussoitin, syntyi sävel. Silloin ihminen ehkä huomasi, että näin voi syntyä erilaisia säveliä ja että tämä johtuu ruokojen pituus- ja paksuuseroista.

Puissa linnut lauloivat, ja monet äänet täyttivät ilman. Oli ehkä jännittävää yrittää jäljitellä näitä koristeellisia sävelmiä.

Eläinten paritteluleikin aikana ilmassa oli paljon ”musiikkia”. Esihistorialliset eläimet töräyttelivät varmasti ilmoille mahtavia karjahduksia.

Kun metsästäjä jännitti jousen metsällä ja nuoli irtosi jännteestä, kuului sävel. Ihminen huomasi, että erilaisista jousista ja jännteistä lähtee erikorkuisia säveliä.

Pystyäkseen liikkumaan vettä pitkin ihminen rakensi kanootteja. Ne tehtiin puunrunkoja kovertamalla. Runkoja koverrettaessa huomattiin, että ääni, joka syntyi ruokoa koputtaessa, muuttui kovertamisen edetessä. Jos kaksi runkoa oli samanaikaisesti työn alla, saattoi havaita, että niistä lähti erilainen ääni.

Luonnonkansojen ihmisille oli olemassa sekä esikuvia että välineitä musiikin aikaansaamiseksi. Musiikki syntyi ilmeisimmin samanaikaisesti kuin kieli, eikä se ollut itsenäistä vaan yhteydessä tanssiin. Soittimet liittyivät yhdessä tanssin ja laulun kanssa suoritettaviin maagisiin menoihin. Tanssia ja musiikkia käytettiin jumali-

en ja henkiolentojen maanimiseen pyydettyä menestystä kalastuksessa, metsästyksessä, sodassa ja rakkaudessa. (Nordström 1997, 26.)

Ensimmäiset varsinaiset soitinlöydöt ovat jopa 40 000 vuotta vanhoja, mutta taidokkaammat soittimet ja tarkempia rytmejä ja melodioita sisältävä musiikki syntyi vasta 5000 vuotta sitten Egyptin ja Aasian länsiosien kulttuurien kehittyessä. Nämä kansat harjoittivat musiikkia uskonnollisissa seremonioissaan ja tärkeissä valtiollisissa tilaisuuksissa. (Ardley 1995, 54.)

4.2 Soittimien tulo Suomeen

Suomen soitinrakennuksen ja yleensä Suomen soitinhistoriasta ei löydy juurikaan kirjallista tietoa. Melkein kaikki löytämäni suomenkieliset soitinrakennuslähteet olivat soittimien työpiirustuksia, mikä kertoo osaltaan siitä, että soittimien rakennustiedot ovat kautta aikain kulkeneet suullisen perimätiedon ja käytännön toiminnan kautta sukupolvelta toiselle.

Ainut varteenotettava teos, joka kuvaa melko yksityiskohtaisesti soitinten tuloa Suomeen, oli kansanmusiikki-instituutin julkaisu Rapapallit ja lakuttimet: Muinaissuomalaisia soittimia. Kirja esittelee *niitä soittimia, joiden avulla jokamies on synnyttänyt ääniä ja musiikkia viimeisen 9 vuosituhannen aikana*, eli kuvaa ajanjakson kivikaudesta aina 1900-luvun alkuun saakka. Koska Suomi ei ollut maantieteelliseltä rakenteeltaan sama kuin nykypäivänä, kirja käsittelee erikseen Karjalaa ja muuta Suomea.

Suomalaisten ja karjalaisten soittimistossa onkin vähän yhteisiä soittimia, lukuun ottamatta vanhimpia, esihistoriallisia soittimia, kuten tuohitorvi, soropilli ja pajupilli sekä kantele ja jouhikko. Myös äänen värit ja soinnit koettiin eri tavoin maan eri puolilla. Esimerkiksi Savo-Karjalan jouhikko soi toisin kuin suomalaisten viulu. (Leisiö 2006, 373.)

Leisiön (2006, 374) mukaan yhteinen piirre on kuitenkin se, että soittimia käytettiin apuna pyynnissä, tuonpuoleisten kutsumisessa ja viime vaiheessa tanssin yksiaanisessä säestyksessä. Soittimet olivat olemassa eloonjäämistä varten, ja siksi ne olivat lääkärin eli shamaanien välineitä, sekä paimenten ääniaseita susia ja karhuja vastaan. Soittimet olivat siis pääosin äänilähteitä tuhansia vuosia sitten, kunnes niiden rinnalle tuli melodisia soittimia, kuten kantele. (Leisiö 2006, 374.)

Noin 7500 eKr. Suomessa vallitsi jääkauden jälkeinen kivikausi. Suomalainen ihminen metsästi, kalasti ja kävi kauppaa. Hän myös lauloi. Soittimista ei paljoa tiedetä, mutta ilmeisesti ihminen osasi synnyttää karhujen lailla viheltävän äänen puhaltamalla kouriinsa. Soittimet eivät olleet taidetta, vaan eloonjäämistä varten. (Leisiö 1985, 2.1.)

Vasarakirveskulttuurin aikana, kivikauden lopusta pronssikauteen (n. 2500–1500 eKr.) etelästä levisi Lounais-Suomeen uudenlainen huilusoitin. Todennäköisesti samana aikana alueelle tuli myös Suomen ja Karjalan tavallisin puhallussoitin, trumpetti, petojen pelkäämää torvi. Torvi oli joko häränsarvi, lehmänsarvi tai tuohesta kiertämällä valmistettu putki, ja se oli vuosituhansia puhtaasti melusoitin, mutta jossain vaiheessa niillä alettiin soittaa myös luonnonsävelmiä. (Leisiö 1985, 4.1.)

Etelä-Skandinavian kantagermaaneilta pohjoiskantasuomalaiset omaksuivat pronssikaudella puun kuoriputkesta tehdyn uudenlaisen huilun. Sama huilu opittiin tekemään myös puusta, mutta mahdollisesti vasta 1100-luvun jälkeen jKr., eikä siinä ilmeisesti ollut sormiaukkoja, joten melodioita sillä ei soitettu. Todennäköisesti myöhemmin rautakaudella lounaissuomalaiset oppivat valmistamaan pajun kuoresta pitkän, sivusta puhallettavan huilun, joka oli ensimmäinen suomalainen puhallin, jolla voitiin soittaa melodioita, mutta sormiaukkoja putkeen alettiin viiltää vasta 1900-luvulla. (Leisiö 1985, 5.1.)

Suomen kansallissoitin kantele on omaksuttu ilmeisesti balttilaisten kansojen välittämänä. Siitä, onko kantele tullut ajanlaskumme jälkeen Virosta Länsi-Suomeen ja sieltä Karjalaan vai onko se omaksuttu joskus vuoden 1000 paikkeilla Baltiasta

suoraan Karjalaan, ei ole tietoa. Kantele on *sitra*, jossa on viisi kieltä: siitä lähtee sama määrä ääniä kuin tarvitaan kalevalamittaisessa laulussa. (Leisiö 1985, 6.1.)

Keskiaikana (n. 1100–1500) Suomi oli osa Ruotsia ja maassa oli kaksi merkittävää kaupunkia, Viipuri ja Turku. Keskiaika oli ristiretkien aikaa, ja se oli soittimellisesti mullistava. Suomalaiset omaksuivat oljesta tehdyn *soropillin* (jo kenties hieman ennen keskiajan alkua), joka on ainoa koko Suomessa ja Karjalassa tunnettu sormiaukollinen puhallin. Joskus 1200-luvun lopulla suomalaiset omaksuivat uuden sormiaukollisen klarinettisoittimen, joka muodostettiin Suomessa tavallisesti kovaääniseksi kuten tuohitorvet ja todennäköisesti vuoden 1500 paikkeilla Suomeen omaksuttiin pitkä ja kapea, puusta valmistettu trumpetti, *luikku*. (Leisiö 1985, 8.1.)

Itä-Suomessa ja Karjalassa soitettiin 1800-luvulla jousilyyraa, jota kutsutaan nimellä *jouhikko* tai *jouhikantele*. Se tunnettiin monilla paikoin paljonkin ennen jousilutun eli viulun omaksumista (Leisiö 1985, 9.1.).

Uudella ajalla (n.1500-1900) 1500-luvun lopussa lounaissuomalaiset tutustuivat ruotsalaisten jo tuntemaan *pukinsarveen*. Se oli sekä ensimmäinen melodinen puhallin, jota täällä voitiin soittaa kaikkina vuodenaikoina että ensimmäinen trumpetti, jota naiset alkoivat yleisesti soittaa. 1600- ja 1700-luvuilla se levisi laajalti Suomessa ja saavutti Länsi-Karjalan 1800-luvulla. (Leisiö 1985, 12.1.)

Uudella ajalla taas karjalaisten keskuudessa kehittyi omaperäisiä puutrumpetteja, joista merkittävimpiä ja vanhimpia olivat pullonmuotoinen *turu* sekä *brello*. Karjalaiset puutrumpetit olivat suoria aina 1800-luvulle saakka. Koska karjalaiset eivät kasvattaneet vuohia juuri lainkaan, he eivät voineet valmistaa niitä musiikillisesti taipuisia pukinsarvia, joita länsisuomalaiset soittivat. 1800-luvulta alkaen he jäljittelivät pukinsarvia valmistamalla *lulletteja*. 1800-luvun lopulla Karjalan kannaksella ja Laatokan itäpuolella tehtiin suurehkoja klarinettisoittimia. Näiden soitinten jälkeen Karjalassa alkoi harmonikkojen ja balalaikkojen aikakausi. (Leisiö 1985, 11.1.)

1600-luvun puolen välin tienoilla länsirannikon kaupunkien kautta maahan levisi uusi klarinetti Saksasta. Se oli kehitetty Keski-Euroopassa nähtävästi *kärjen-noukasta*, ja se itse oli sittemmin konserttiklarinetin esikuva. Suomalaisten keskuudessa tämän *mänkerin* putki lyheni (ja sormiaukkojen määrä pieneni) ja putken jatkoksi kierrettiin tuohesta usein suppilo. (Leisiö 1985, 12.1.)

Uudella ajalla länsirannikolla ja Uudellamaalla lisättiin moniin vanhakantaisiin puhaltimiin sormiaukkoja. Lisäksi rannikkoalueilla talonpojat alkoivat kiinnittää hevosten valjaisiin ja rekiin myös kulkusia ja kelloja; ne olivat vaurauden symboleja. Näiden soitinten jälkeen suomalaiset tutustuivat viuluun, harmonikkaan jne. (Leisiö 1985, 12.1.)

4.3 Suomen soitinrakennus nykypäivänä

Soittimien kehitys on saavuttanut monella tapaa huippunsa. Varsinkin useimpien länsimaisten soittimien kohdalla on tavoitettu jo se tyytyväisyyspiste, jota ei enää edes uskota ylitettävän (Anttonen 2006, 7). Toisaalta tekniikka kehittyy koko ajan, ja se mahdollistaa eri soittimien erilaisten ominaisuuksien esiintuomista, esimerkiksi elektroniikan avulla.

Suomessa on paljon soitinrakennuksen harrastajia ja ammattilaisia. Suomessa toimii myös yksi soitinrakentajien koulu, Ikaalisten käsi- ja taideteollisuusoppilaitos, josta valmistutaan soitinrakennusartesaaniksi. Koulussa keskitytään puisten kielisoittimien rakentamiseen, työelämässä sijoitutaan soitinrakentajaksi ja / tai korjaajaksi sekä erilaisiin musiikkialan tehtäviin.

Yksi Ikaalisten soitinrakentajakoulun suorittanut on Pekka Helanen, josta YLE on tehnyt opetusvideon *Soitinrakentaja: ohjelma ala-asteen musiikinopetukseen*. Helanen on oppinut rakentamaan soittimia ensin itse tekemällä sekä lukemalla teorioita siitä, miten ennen on rakennettu. Hän on rakentanut muun muassa erilaisia rumpusarjoja. Hänen ajatuksensa kuvaa mielestäni hyvin hänen suhtautumistaan soitti-

men rakentamiseen: ”Ajattelen, että puu kasvaessaan toivoo lopulta päätyvänsä soittimeksi.” (Kiianlinna 1994)

Nykypäivän soitinrakennus on entistäkin luovempaa ja kokeilunhaluisempaa. Soitinrakennusta harrastetaan muun muassa työpajakokeiluina eri taidetapahtumissa, joihin lapsetkin saavat osallistua. Myös päiväkodeissa ja kouluissa on omia soitinprojekteja. Milloin rakennetaan kartonkihylsystä rumpuja hyödyntäen samalla kierrätystä (ks. Siivola 2006), tai milloin kerätään luonnosta valmiita äänilähteitä.

Lauluntekijänä tunnettu soitinrakentaja Mikko Perkoila sanoo eräässä haastattelussa (Anttonen 2007, 9): *Kun aikoinaan lehmästä aika jätti, se käytettiin kokonaan. Sarvesta saattoi tehdä soittimen.* Nykypäivän ekologisuuskeskeisyydessä ollaan ehkä tultu lähemmäksi tuota ajatusta. Tätä nykyä rakennetaan paljon sekä uusiosoittimia, että täysin uusia ”viritelmiä”, joissa hyödynnetään esimerkiksi kierrätystavaraa. On huomattu, että pienen pienistä, yllättävistäkin äänilähteistä voi halutessaan löytää hienoja sävyjä. Jokainen soitin, jolla voi soittaa, on siis oikea soitin, eikä mikään viritelmä.

5 SOITINRAKENNUSPAJA PÄIVÄKODISSA

5.1 Soitinpajan suunnittelu

Kun lähdin suunnittelemaan päiväkodissa toteutettavaa soitinpajaa, hahmottelin useamman soittimen rakennussuunnitelmia, kunnes rajasin ne kolmeen työtavoiltaan monipuoliseen ja keskenään erilaiseen soittimeen: sadeputkeen, rytmikapuloihin ja rytmimunaan. Soittimiin ei ollut olemassa mitään rakennuspiirrustuksia vaan ideoin ne itse. Testasin rytmikapuloiden ja rytmimunaa rakentamisen kotonani ennen varsinaista projektia, sadeputken olin jo aikaisemmin rakentanut.

Vaikka toteutin soitinrakennuspajan päiväkodissa, hankin itse suurimman osan materiaaleista. Sadeputkessa käytetyt ontot pahviputket - kangasputket - sain anopiltani, joka toimii käsityönopettajana. Suklaamunien muovikotelot säästin pääsiäisestä, pyöreää puurimaa sekä riisit, naulat, lakat ym. ”pienet välineet” ostin kaupasta. Päiväkodista sain maalit ja kaikki tarvittavat työvälineet, kuten höyläpenkin, vasaran ja lasten sahan.

5.2 Soitinpajan toteutus

Toteutin soitinrakennusprojektin Keijupuiston päiväkodissa esikoululaisten kanssa kesällä 2007. Koska osa lapsista oli kesälomalla, projektiin eivät pystyneet osallistumaan kaikki päiväkodin esikoululaiset vaan noin kaksitoista lasta. Tunsin kaikki lapset etukäteen, sillä olin pitänyt heille koko vuoden muskaria ja osallistunut sitä kautta muuhunkin päiväkodin toimintaan.

Soitinrakennuksen työpajana toimi yksi pienehkö huone, joka on tavallisesti lasten leikki- ja päiväunihuone. Huone on myös kulkureitti päiväkotiyhteisön seuraavalle osastolle: se toi osaltaan mukanaan rauhattomuutta työskentelytilaamme. Päiväkoti on tiloiltaan pieni, joten olin todella onnellinen, että sain tämän yhden huoneen käyttööni, ”soitinpajaksi.”

Soitinrakennus oli uusi ja erilainen kokemus jokaiselle lapselle: kukaan ei ollut aikaisemmin rakentanut itse soitinta. Se sisälsi monia uusia ja erilaisia työtapoja, ja jokaisen soittimen rakentamisessa käytettiin erilaisia työvälineitä ja materiaaleja. Vaikka esimerkiksi osa oli saanut jo aikaisemmin, lähdin siitä, että kaikki lapset olivat taidoissaan ”samalla viivalla”.

Soittimia rakennettiin joka päivä puolentoista viikon ajan. Aamulla, kun saavuin päiväkotiin, kaksi lasta tuli kanssani työskentelemään. Suurin osa työvaiheista tehtiin juuri parityöskentelynä, parit valitsin summittaisesti. Kun pari oli saanut yhden työvaiheen tehtyä, seuraava pari pääsi työskentelemään. Syy miksi otin lapset pareittain oli, että heistä oli apua toisilleen. Tilaan ei olisi mahtunut edes enempää lapsia kerrallaan. Halusin myös minimoida mahdolliset riskit, sillä olin tilanteessa yksin aikuisena, ja lapsi oli kokonaan uudessa tilanteessa, kokemattomana ja outojen työvälineiden keskellä.

Rakensimme soittimia joka aamupäivä aina ruokailuun asti sekä päiväunien jälkeen niin pitkälle päivään kun ehdimme. Muuten lapset noudattivat päiväkodin ohjelmaa. Dokumentoin lasten työskentelyä kuvaamalla heitä paljon. Kuvaamistani tilanteista kokosin työvihkon, jossa on soitinrakennusohjeet rakentamillemme soittimille. Kirjoitin paperille myös päivittäin ajatuksiani sekä muita muistiinpanoja soitinrakennusprojektista. Joka soittimen valmistumisen jälkeen myös haastattelin jokaista lasta yksitellen ja kuuntelin heidän mielipiteitään soitinpajasta.

5.3 Soittimien rakentaminen

5.3.1 Sadeputki

Sadeputki, jota kutsutaan myös sadekepiksi, on alkujaan eteläamerikkalainen soitin. Sen ääni muistuttaa sateen ropinaa. Alun perin se on tehty kaktuksen ontoksi kuivuneesta rungosta, josta sojottavat piikit on irrotettu ja sitten painettu rungon sisään. Äänen tuottamiseksi sisään on laitettu pieniä kiviä, savinokareita tai jyviä. Kun jyvät osuvat sisällä oleviin piikkeihin, kuuluu rapinaa.

Sadeputken voi rakentaa monella tapaa, myös aivan tavallisesta pahviputkesta, kuten me rakensimme. Soittimen ytimenä oli siis noin neljäkymmentä senttimetriä pitkä ontto pahviputki, jonka ympärille naulattiin spiraalimaisesti ja tiheästi nauvoja. Äänen tuottamiseksi sisälle laitettiin riisiä, jotka liikkuvat putkessa nauvoja vasten tuottaen rapinaääntä.

Avustin työtä sahaamalla putket pitkistä kangasputkista valmiiksi 40cm pituisiksi ja merkkamalla putken ympärille pisteitä: näin lapsi tiesi, mihin kohtaan kuului nauvalata. Ennen varsinaista työn aloittamista kerroin työparille sadeputkesta ja näytin omia sadeputkiani esimerkkeinä. Kerroin myös, että pahviputket olivat alkujaan kangasputkia.

Ensimmäinen työvaihe oli naulaaminen, joka toteutettiin pareittain niin, että toinen naulasi ja toinen oli apurina. Pahviputki oli kiinni höyläpenkissä, joka itsessään oli monelle lapselle aivan uusi tuttavuus. Putken ympärille naulattiin noin viisikymmentä naulaa. Osalle lapsista, suurimmalle osalle niistä, jotka olivat ennenkin nauvanneet, urakka oli todella helppo ja vaivaton. Yleensä ottaen naulaamisesta tykättiin: monet ensikertalaisetkin saivat siitä suuren elämyksen. Kahdelle lapselle piti urakan välillä naukata ”apunaula”, kun kärsivällisyys meinasi loppua kesken. Melkein jokaisen lapsen kohdalla pidettiin myös ”huili-tauko”, kun kädet väsyivät. Lapsista oli hauskaa kurkistella putken sisälle ja katsoa omaa aikaansaannosta.

Yhdenkään lapsen kohdalla ei kuitenkaan tullut tilannetta, ettei lapsi olisi halunnut naulata tai naulaamista olisi pelätty. Pajaan tultiin innolla ja jopa vuorojärjestyksestä käytiin sanasotaa lasten kesken, niin kuin jokaisen muunkin työvaiheen kohdalla. Lapset myös piirsivät tauoilla minulle kauniita piirrustuksia, joissa aiheina olivat aina soittimet. Tässä yksi niistä.

Kuvio 1. Soitinpiirustus

Naulaamisen jälkeen putken päihin laitettiin putken halkaisijan kokoiset pahvipalat, jotka liimattiin ilmastointiteipillä putkeen kiinni. Kun ensimmäinen pää oli valmis, sisälle laitettiin noin kolme desilitraa riisiä ja sen jälkeen toinen pää suljettiin samoin tavoin. Soitin oli tässä vaiheessa jo melkein valmis, ainoastaan ulkoinen koristelu puuttui, joten jokainen halusi kokeilla omaa soitintaan. ”Tarja, saanko mä nyt koittaa soittaa?” Erityisesti mieleeni jäi tilanne, kun eräs poika kallisti aluksi hyvin epäroiden sadeputkeaan, nopeutti sitten käännöksiä, ja lopulta hihkaisi riemuissaan: ”Tää on ihan oikee soitin!” Ilo oli sanoinkuvaamatonta!

Lopuksi putket päällystettiin kankailla. Keskellä huonetta oli iso pahvilaatikollinen kankaita, josta jokainen lapsi poimi haluamansa kankaat ja sommitteli niistä mieleisen ulkonäön sadeputkelleen. Jokaisesta sadeputkesta tulikin mukavasti erilainen ja omannäköinen.

Kuvio 2. Valmiit sadeputket.

Lasten mietteitä ja kokemuksia sadeputkesta:

1. Millaista soitinrakennus on ollut?
2. Mikä oli parasta sadeputken teossa?
3. Osaisitko rakentaa itse sadeputken?
4. Mikä oli helppoa / vaikeaa?
5. Miten kuvailisit sadeputkeasi, millainen se on?

Tyttö, 6 v.

1. Kivaa.
2. Naulaaminen.
3. En osaisi. Tai jos muistelisni niin sitten ehkä.
4. Päälystäminen oli helppoa, mutta naulaaminen oli vaikeaa kun tuli koko ajan pomppivia nauloja.
5. Hieno.

Poika, 6 v.

1. Kivaa.
2. Se naulaaminen.
3. Osaisin.
4. Naulaaminen oli helppoa. Vaikeaa ei ollut mikään.
5. Se on kultakankaalla päällystetty, ja se näyttää ihan kultaputkelta.

5.3.2 Rytmikapulat

Rytmikapulat (esp. claves) ovat kaksi samanlaista pyöreää puusauvaa, joita lyödään yhteen. Sauvat ovat usein keskimäärin noin kaksikymmentä senttimetriä pitkiä.

Rytmikapuloita käytetään sekä latinalaisamerikkalaisessa musiikissa että myös uudessa taidemusiikissa.

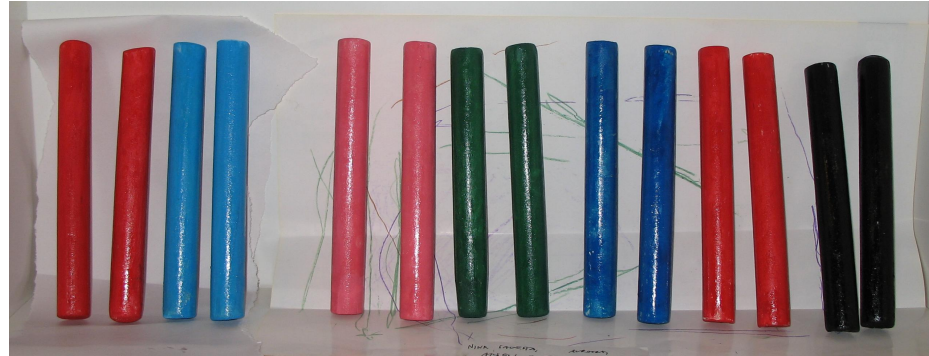
Rytmikapulat valmistettiin pyöreästä puurimasta. Esityöksi sahasin itse kotona rimat neljäkymmenen senttimetrin pituiseksi ja merkitsin rimaan valmiiksi keskikohtamerkinnän. Lapsille siis ensimmäinen työvaihe oli neljäkymmenen senttimetrin pituisen pyöreän puuriman sahaaminen kahtia, keskikohtamerkintä oli apuna. Käytössä oli pienehkö lasten saha ja höyläpenkki, johon rima kiinnitettiin.

Sahaamistilannetta jännitin itse eniten, ehkä juuri sahan terävyyden vuoksi. Monelle lapselle kokemus olikin ensimmäinen. Tyttöjen ja poikien välillä oli selkeä ero sahaamistaidoissa; suurin osa pojista oli sahannut jo aikaisemmin. Pojilla sahaaminen oli rohkeampaa, apua ei tarvittu. Muutamalle pojalle sahaaminen oli jopa leikkimielistä nopeuskilpailua. Yhdelle pojista kävi niinkin, että rima katkesi ennen aikojaan suuressa vauhdissa ja jätti pienen ”arven” toiseen kapulaan. Jokainen ensikertalainenkin oppi kuitenkin tekniikan vaivattomasti eikä kenellekään sahaaminen ollut ylivoimainen suoritus. Vahinkoja ei sattunut, joten ”aikuisenpelkonikin” oli turhaa. Eräs tyttö sanoikin sahaamisen päätyttyä: ”Nyt saan varmasti sahata kesällä meidän mökillä, kun sanon, että olen eskarissakin sahannut!”

Sahaamisen jälkeen kapulat hiottiin hiomapaperilla: reunat pyöristettiin kauniiksi ja pehmeiksi. Hiominen oli jokaiselle lapselle todella helppoa, vaikka monelle se olikin uutta. Tiesin kokemuksesta, että hiominen on pölyistä puuhaa, ja lapset laittoivat sanomalehteä syliin vaatteiden suojaksi.

Hiomisen jälkeen kapulat maalattiin. Maalaaminen oli helppoa mutta sotkuista puuhaa. Lapset suojasivat vaatteensa pukeutumalla pää- ja käsiaukolliseen jätessäkkiin, mikä oli todella hyvä, vaikkakin hiostava. Kapulat maalattiin mieleisen väriksi maalilla. Koska jokainen sai valita värinsä itse, mietimme samalla miten eri

väreistä saa aikaan esimerkiksi vaaleanpunaisen. Maalaamistilanne toteutettiin neljän hengen porukassa, ja se toimi hyvin. Kuivumisen jälkeen lakkasin itse kapulat lakalla.

Kuvio 3. Lakatut kapulat kuivumassa.

Lasten mietteitä ja kokemuksia rytmikapuloista:

1. Mikä oli parasta kapuloiden teossa?
2. Osaisitko rakentaa itse?
3. Mikä oli helpointa/ vaikeinta?
4. Miten kuvailisit kapuloitasi?

Poika, 7 v.

1. Maalaaminen.
2. Osaisin.
3. Kaikki oli helppoa.
4. Hienot ja vihreät. Maalasin vihreäksi, koska tykkään vihreästä.

Tyttö, 6 v.

1. Sahaaminen. Tai oikeastaan kaikki.
2. Osaisin.
3. Kaikki oli helppoa.
4. Hienot ja kauniit. Vaaleanpunaiset. Mä tykkään siitä väristä.

5.3.3 Rytmimuna

Rytmimuna oli soittimistamme helpoin ja vaivattomin rakentaa. Se tehtiinkin neljän hengen ryhmissä normaalin työpöydän ääressä.

Rytmimunat ytimenä oli pääsiäismunan muovinen kotelo, joka täytettiin ensin sopivalla määrällä riisiä. Lapset repivät A4 kokoisen paperin silpuiksi ja silput kastettiin yksi kerrallaan minun tekemääni liisteriseokseen (liimaa ja vettä) ja liimattiin kuoren päälle. Kun kotelo oli yltä päältä peitelty ja paperien peitossa, jätettiin rytmimuna kuivumaan yön yli. Seuraavana päivänä rytmimunat maalattiin mieleiseksi.

Kuvio 4. Rytmimunat ennen lakkaamista.

Lasten mietteitä ja kokemuksia rytmimunasta:

1. Mikä oli parasta rytmimunat teossa?
2. Mikä oli helppoa/ vaikeaa?
3. Osaisitko rakentaa itse?
4. Mikä oli paras työ kaikista näistä soittimistamme ja miksi?

Poika 6 v.

1. Maalaaminen.
2. Liimaaminen oli helppoa.
3. Kyllä osaisin.
4. Sadeputki, koska siinä sai naulata ja mä tykkään naulaamisesta.

Tyttö 7 v.

1. Maalaaminen.
2. Kaikki oli tosi helppoa.
3. Kyllä.

4. Kapulat olivat kaikista paras, kun sai maalata omalla lempivärillä, eli vaaleanpunaisella.

5.4 Soittimien rakennusohjeet

Dokumentoin soitinpajaamme kuvaamalla paljon. Näistä kuvista olen koonnut vihkon, jossa on rakennusohjeet valmistamiimme soittimiin. Toivon, että vihko olisi kannustamassa myös muita kokeilemaan soitinrakennusta yksin tai ryhmässä, lasten tai aikuisten kanssa. Materiaalia saa vapaasti kopioida omaan käyttöön, kunhan ei esittele sitä omana tuotoksenaan.

6 POHDINTA

6.1 Mitä opin projektista

Tämän soitinrakennusprojektin kautta näin, että esikouluikäisten kanssa on mahdollista rakentaa soittimia. Projekti oli todella rikas kokemus sekä rakentajille että minulle ohjaajana. Lapset jaksoivat uurastaa todella hienosti! He olivat myönteisiä ja motivoituneita alusta loppuun asti. Lapset kyselivät joka päivä kuin varmistukseksi: ”Saadaanko me nää soittimet itelle?” Ja siitä seurasi kyselyt: ”Koska me saadaan nää kotiin?” Päivän lopussa soittimien edistymisestä kerrottiin hakijalle, ja usein hakijaa vaadittiin katsomaan lapsen omaa soitinta. Oli mukava nähdä, kuinka tärkeää lapselle oli se, että juuri tämä on minun soittimeni ja olen tämän itse tehnyt.

Ennen projektin aloitusta mietin, miten suuri riski on esimerkiksi sahata lasten kanssa. Osaanko ylipäänsä opettaa työvaiheet heille oikein? Kokemuksen karttues- sa huomasin, että huoleni olivat turhia: opetukseni meni perille ja hyvää jälkeä syn- tyi.

Pohdin myös käytännön asioita, eli miten aiomme työskennellä: Kuinka suurissa ryhmissä ja millä tavoin? Omaa maalaisjärkeä käyttäen tajusin, että turvallisinta on työskennellä parityöskentelynä. Toisesta lapsesta on aina suuri apu toiselle, ja jos voimat loppuvat kesken, toinen voi työstää omaa työtään sillä välin. Suunnittelin etukäteen, miten etenemme eri soittimien rakentamisessa, eli mitkä ovat työvaiheet ja missä vaiheessa pyydän seuraavan parin työskentelemään.

Vaikka suunnittelin projektin loogiseksi kokonaisuudeksi, ja mietin etukäteen työ- vaiheita ja opetettavia asioita, yllättäviä seikkoja tuli vastaan. Kaikkia asioita en ensikertalaisena osannut ottaa huomioon. Seuraavassa on ote päiväkirjastani:

Hain ennen rakentamista lastenkokoisen höyläpenkin portaiden alta. Siellä se makas kuin hyljättynä. En tiää kuinka kovassa käytössä se on ollut päiväkodis. Kun kannoin sen huoneeseen,

lapset ainakin kyseli uteliaana, ”Mikä tuo on?”. Enhän mä ollu mitenkään etukäteen perehtynyt siihen laitteeseen. Luulin, et se on lapsille jo tuttu, kun kerran päiväkodissa sellainen on. Sain siis alottaa sadeputken rakentamisen esittelemällä ensin höyläpenkin, jonka osia en ees tiennyt. Onneksi osasin näyttää, kuinka sitä käytetään.

Ku hioin omia kapuloita kotona, suojana oli vain sanomalehtiä. Oletin totta kai, et se toimii lapsellakin. Ei ehkä ihan niin... Vaikka kapuloista lähtevä puupöly onkin pientä ja hienoa, olis pitäny olla kunnan suoja.

6.2 Oppijoina kuusivuotiaat

Olin seurannut esikoululaisten kasvua ja kehitystä koko vuoden ajan ja tiesin heidän henkilökohtaisista motorisista taidoistaan. Muutaman lapsen kohdalla jouduin miettimään, onko esim. naulaaminen liian vaativa urakka. Päätin kuitenkin katsoa aina tilanteen mukaan. Hyvä niin – kaikki selviytyivät eri työvaiheista hienosti! Oikeastaan kukaan ei tullut taidoillaan ylitse muiden, vaan kaikki olivat tasaisen taitavia.

Tarkastelen toisessa luvussa kuusivuotiaan maailmaa. Projektini lomassa näin selvästi monet kuusivuotiaan ”ominaispiirteet”. Kavereiden mielipiteillä oli aina suuri merkitys ja varsinkin paremmuskilpailut olivat jokapäiväisiä, esimerkkinä jo kertomani sahaamisen nopeuskilpailu. Koska työskentelimme pareittain, se oli monelle jo kilpailuasetelma. Utteruutta ja taitavuutta mitattiin muun muassa naulaamalla kaikki viisikymmentä sadeputken naulaa ilman ainuttakaan taukoa.

Soittimien rakentaminen eteni työläimmästä ja monivaiheisimmasta sadeputkesta helpohkoon rytmimunaan. Joka soittimessa oli lisäksi niin erilaisia ja uusia työtapoja, työvälineitä ja materiaaleja, että se varmasti auttoi lapsia innostumaan aina uu-

den soittimen rakentamisesta. Kaikissa tehtävissä oli haastetta, mutta työvaiheet eivät olleet ylivoimaisia.

Soitinpajamme oli mielestäni samalla myös osa päiväkodin taidekasvatusta. Lapset saivat olla itse tekemässä ja luomassa yksilöllisiä ja luovia soitintaideteoksia. Projekti oli varmasti vahvistamassa elämän valmiuksia: mielikuvitusta, joustavuutta ja empatia-innovaatiokykyä.

6.3 Mietteitä luovan toiminnan soitinpajasta

Miten lasten luovuus näkyi tässä projektissa? Onko tällainen toiminta yleensäkin luovaa? Mielestäni koko projekti oli luova. Ensinnäkin se vaati halua ja kykyä keskittyä ja suunnata energia tiettyyn kohteeseen, eli soittimen rakentamiseen. Tehtävissä oli haastetta ja ne tuottivat paljon iloa ja sisältöä elämään. Näitä asioita Uusikyläkin nostaa esille (Uusikylä 2001, 16, 17).

Toiseksi, projekti oli juuri sitä luovailua, mitä luvussa kolme käsittelen. Selvimmin lapsen oma luovuus näkyi ehkä sadeputken koristelussa, koska se oli kaikille jotenkin niin uutta. Se oli ensimmäinen soittimemme, ja se vielä koristeltiin omavalintaisilla kankailla. En halunnut antaa siihen mitään mallia, vaan lapset sommittelivat itse omannäköisen. Toisilla siihen meni paljon enemmän aikaa, kuin toisilla. Jopa yllätyin siitä, kuinka rohkeasti lapset lähtivät suunnittelemaan kangaspaloista omanlaista koristelua. Ainoastaan yksi poika kysyi, minkälaisen hän tekisi. Kun kyselin häneltä, millainen olisi unelmiesi sadeputki, niin hän vastasi, että sen pitää näyttää kaukoputkelta. Lopulta poika löysi maastonvihreän kankaan, jolla hän päällysti koko putken. Siitä tuli sitten soiva kaukoputki, kuten poika soitintaan nimitti.

Oli myös tilanteita, jotka laittoivat ajattelemaan. Seuraavassa ote päiväkirjamerkinnoistani:

Me maalattiin tänään rytmikapulat. Mua ihmetytti, kun kaikki maalas yksiväriset kapulat. Kukaan ei edes kysynyt saako tehdä kuvioita, tai saako värittää useammalla värillä. Onkohan lapsil-

la niin selvä kuva, että rytmikapulat ovat aina yksiväriset? Kaikki kyllä värittivät kapulansa lempivärillään. Ehkä se riitti heille? Että sai tehdä omat, vaaleanpunaiset kapulat... Eihän sellaisia kyllä missään muualla näy, ei kaupassa ainakaan myydä.

6.4 Oma soittimeni

Toteutin soitinrakennusprojektin ennen tutustumista tarkemmin soitinrakennuksen historiaan. Oli mielenkiintoista ”kohdata” se tosiasia, että itse tehtyjen soittimien maailma on ikivanha, kuten luvussa neljä kerron. Soittimia rakennettiin jo kivikaudella. Silloin ei ollut teoriakirjoituksia vaan rakentaminen tapahtui kokeilupohjalta.

Toisaalta, voisiko kuvitella niin, että se on samaa kokeilupohjarakentamista myös nykypäivän lapsella? Ehkä kivikauden ihmisillä oli leirissään joku taitava soitinnikkari, joka sujuvasti opetti muita? Samalla lailla minä sain toimia soitinnikkarina tässä pajassa, oppijoinani lapset. Todellisuudessa ainakin soitinten funktio on tänä päivänä varsin erilainen. Ennen soittimia tehtiin eloonjäämistä varten, nykyään niillä on omat tehtävänsä äänen tuottajina.

Olen jälkepäin miettinyt usein, että olisi ollut mukavaa, jos projekti olisi ollut pidempi. Jos lapset eivät olisi vielä menneet kouluun, olisin varmasti jatkanut heidän kanssaan muskaritoimintaa, jossa olisi käytetty itse tehtyjä soittimia. Siinä olisin varmasti nähnyt selkeämmin sen, mikä suhde omaan soittimeen syntyy, vai syntyykö ollenkaan? Voisikohan oikeassa muskarissa rakentaa soittimia?

Kun kaikki soittimet olivat valmiit, pidimme viimeisen muskarin, jossa lapset soittivat omilla soittimillaan. Se oli kuitenkin vain yksi kerta, eikä siitä osaa kirjoittaa mitään erillisiä tunteja, täynnä uutuudenviehätystä se kyllä oli!

Viimeisenä päivänä pidimme lasten kanssa soitinnäyttelyn päiväkodin viereiselle ryhmälle. Lapset saivat itse esitellä omia soittimiaan. Osa lapsista selitti tärkeänä ja

antoi kaikkien kokeilla omia soittimiaan. Osa lapsista taas ujosteli ja he katsoivat mieluummin sivusta. Yksi tyttö oli tarkkana, ettei hänen soittimiinsa kosketa.

6.5 Lopuksi

Olin onnekas, että Keijupuiston päiväkodin henkilökunta otti minut ja soitinrakennusprojektini myönteisesti vastaan. Sain heiltä paljon myönteistä palautetta ja kannustusta. Vaikka projekti vei aikataulullisesta puolitoista viikkoa päiväkodin aikaa, se ei haitannut. Olihan kesä, ja työskentely muutenkin vapaampaa.

Joistakin asioista kuitenkin joustin, kun ajattelin, että olen työharjoittelija, enkä viitsi uhrata kaikkea lasten aikaa soitinrakennukseen. Tiedän, että kuusivuotias tykkää suunnitella töitään paperille, mutta en käyttänyt sitä projektissani. Toisaalta ilman suunnittelua tehty työ on juuri sitä spontaania luovailua, jota kannattaakin harrastaa. Jos olisin käyttänyt piirtämistä apuna, olisiko soittimista tullut ulkoisesti erilaisia?

Projektin lomassa opin paljon lapsesta. Huomasin, kuinka tärkeää oma tekeminen ja siinä onnistuminen kuusivuotiaalle on. Tehtävissä pitää olla haastetta, että se motivoi lasta. Oli mukava keskittyä lapsiin kunnolla, jutella muita mukavia töiden ohessa. Keskustella kouluun menemisestä, keskustella asioista, joita lapsi luontevasti kertoi.

Koin voimakkaasti sen, kuinka paljon lapsen uteliaisuudelle pitää antaa aikaa. Lapsi haluaa välillä pysähtyä ihaillemaan työnsä jälkeä pitkäksikin aikaa. Ja kun työ vihdoin on valmis, lapsi saattaa silti hämmästellen kyseenalaistaa, onkohan tämä nyt tässä. Lapsi ei malta uskoa, että juuri minä rakensin tämän, juuri minä osasin tehdä tämän. – Tää on ihan oikee soitin!

Kuvio 5. ”Tässä on muskari-Tarja pallopaita päällä.”

LÄHTEET

Anttonen, V. 2006. Nehän soivat! Trad 5/2006, 5.

Ardley, N. 1995. Musiikki. Lue ja kuuntele. Suom. Maija Pellikka. Helsinki: HelsinkiMedia.

Asplund, A., Hoppu, P., Laitinen, H., Leisiö, T., Saha, H. & Westerholm, S. 2006. Suomen musiikin historia. Kansanmusiikki. Juva:WSOY.

Brotherus, A., Helimäki, E. & Hytönen, J. 1994. Opetus varhaiskasvatuksessa. Helsinki: WSOY.

Forslund, J. (toim.) 1988. Suomalainen lapsi. Vanhempien käsikirja. Juva: WSOY

Ensi-OPS. 2002. Lahden kaupungin esi- ja alkuopetuksen opetussuunnitelma. Lahden kaupungin painatuskeskus.

Hakkola, K., Laitinen, S. & Ovaska-Airasmaa, M. 1991. Lasten taidekasvatus. Helsinki: Kirjayhtymä.

Hongisto-Åberg, M., Lindeberg-Piiroinen, A. & Mäkinen, L. 2001. Musiikki varhaiskasvatuksessa. Tampere: Tammer-Paino.

Kahri, M. 2003. Lapsen arki on leikkiä 2. 3–6-vuotiaat leikin maailmassa. Kauhava: Kauhavan kirjapaino.

Karppinen, S. 2001. Kädentaidot. Teoksessa: Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. Taiteen ja leikin lumous. 4-8-vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus. Helsinki: Finn lectura.

Kappinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. 2001. Taiteen ja leikin lumous. 4-8-vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus. Helsinki: Finn lectura.

Kiianlinna, R. 1994. Soitinrakentaja. Ohjelma ala-asteen musiikinopetukseen. Helsinki: YLE.

Leisiö, T. 1985. Rapapallit ja lakuttimet. Muinaissuomalaisia soittimia. Kauhava: Kauhavan sanomalehti.

Leisiö, T. 2006. Soittimet. Teoksessa: Asplund, A., Hoppu, P., Laitinen, H., Leisiö, T., Saha, H. & Westerholm, S. Suomen musiikin historia. Kansanmusiikki. Juva: WSOY.

Lindgren, A. 2007. Peppi Pitkätossun tarina. Suom. Laila Järvinen. Helsinki: WSOY.

Lummelahti, L. 2001. Yksilöllinen esiopetus. Tampere: Tammer-Paino.

Nordström, S. 1997. Kaikki musiikista. Suom. Anna-Lisa Holmqvist & Hannu Wuorela. Helsinki: WSOY.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2000. Helsinki: Opetushallitus.

Opetushallituksen ja STAKESin esiopetuksen yhteinen linjaus. 1994. Esiopetuksen suunnittelun lähtökohtia. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Pihkala, J. & Vuorio, J. 1987. Päivähoidon tekninen käsityö. Helsinki: Kirjayhtymä.

Puurula, A. 2001. Kohti kokonaisvaltaista, kulttuurista taidekasvatusta: lapsi luovuuden lähteellä. Teoksessa: Kappinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. Taiteen ja leikin lumous. 4-8-vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus. Helsinki: Finn lectura.

Salminen, A. 1988. Taiteen merkitys lapsen kehitykselle. Kuvataide. Teoksessa: Forslund, J. (toim.) Suomalainen lapsi. Vanhempien käsikirja. Juva: WSOY.

Salminen, A. 1994. Varhaislapsuuden kuvat. Teoksessa: Surakka, T. (toim.) Lapsi keksii maailman uudelleen. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Siivola, P. 2006. Isojen ja pienten projekti ”rytmin mukaan”. Lastentarha 4/2006, 24.

Sundsten, B. 1989. Pienten puutyöt. Karkkila: Kustannus-Mäkelä.

Surakka, T. (toim.) 1994. Lapsi keksii maailman uudelleen. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Uusikylä, K. 1999. Luovuus. Taito löytää, rohkeus toteuttaa. Juva: WSOY.

Uusikylä, K. 2001. Lapsen luovuus elää vapaudessa. Teoksessa: Kappinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. Taiteen ja leikin lumous. 4-8-vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus. Helsinki: Finn lectura.

Uusikylä, K. (toim.). 2002. Luovuutta, motivaatiota ja tunteita. Jyväskylä: PS-kustannus.